

КАРАКТЕРИСТИКИ И ОТКРИВАЊЕ НА ДЕЦА И АДОЛЕСЦЕНТИТЕ СО ПОТЕШКОТИИ ВО УЧЕЊЕТО

Игорчо Ангелов

ОУ „Хинка Смрекарја“, Љубљана, Република Словенија

Igorcho.agnelov@guest.arnes.si

Апстракт: Во овој труд ги представуваме карактеристиките на однесувањето на учениците со специфични проблеми во учењето. Во главниот дел го опишуваме случајот на ученик од основното училиште Хинка Смрекарја во Љубљана, Р. Словенија. Проблемите кај детето ги анализиравме со помош на два прашалници со цел да направо我们有 компарација помеѓу анализата со два прашалници. Со цел да ја диференцираме наставата сакавме да го анализираме однесувањето на ученикот и потешкотиите со кои се соочува во наставата. За анализа употребивме два прашалници од областа на специфичните потешкотии во учењето кои ни помагаат да се разјаснат теоретските појдовни точки. Во емпириската работа користевме квалитативен пристап. Користевме два истражувачки методи за да добијеме податоци за анализана ученикот според прашалниците. Овие две методи се: методот на набљудување и методот на студија на случај. Користејќи ја оваа методологија и избраните методи, успеавме да утврдаме дека ученикот има специфични проблеми во областа на размислувањето, вниманието, концентрацијата, ориентацијата, моторните проблеми и проблемите со меморијата. Двата прашалници на крајот дадоа потполно исти резултати. Од теоретската и емпириската работа, констатиравме дека ученикот има специфични потешкотии во учењето кои доаѓаат од неврофизиолошки и невропсихолошки причини.

Клучни зборови: тешкотии во учењето, специфични потешкотии во учењето, меморија, внимание, размислување, концентрација, ориентација, моторни вештини.

CHARACTERISTICS AND DISCOVERY OF CHILDREN AND ADOLESCENTS WITH LEARNING DIFFICULTIES

Igorcho Angelov

Elementary School "Hinka Smrekarja", Ljubljana, Republic of Slovenia

igorcho.agnelov@guest.arnes.si

Abstract: In this paper I will represent the characteristics of the behaviour of students with specific learning problems. The main part includes a description of a case study of a student at the Elementary school "Hinka Smrekarja" in Ljubljana, Slovenia. The problems of the child were analysed by two questionnaires with the aim to compare the analysis of these two questionnaires. In order to differentiate the teaching, we wanted to analyse the student's behaviour and the difficulties the student faces in the educational process. The two questionnaires used in the analysis are from the field of specific difficulties in learning that help us determine the theoretical starting points. In the empirical work we used a qualitative approach. Two research methods were used to acquire data for the analysis of the student based on the questionnaires. These two methods are: observation method and case-study method. By using this methodology and the chosen methods we managed to determine that the student has specific problems in the field of thinking, attention, concentration, orientation, motoric problems and memory problems. The two questionnaires gave two completely same results. From the theoretical and the empirical work, we have made the conclusion that the student has specific difficulties in learning that are derived from neurophysiological and neuropsychological reasons.

Key words: learning difficulties, specific learning difficulties, memory, attention, thinking, concentration, orientation, motoric skills.

ВОВЕД

Во трудот опишуваме процес на збирање на информации за ученикот за кој претпоставуваме дека има специфични потешкотии во учењето, но сè уште не е официјално лекуван и официјално не му биле дијагностицирани специфични тешкотии во учењето.

Ученикот првпат го запознав во учебната година 2018/2019. Ученикот имаше осум години и посетуваше трето одделение.

Од почетокот на учебната година ги запознав учениците од различни области, особено од психо-социјалната и образовната област. Зошто постапив така? Зашто, уште од втората недела, ми се чинеше дека ученикот има посебен, неопислив однос и кон мене и кон неговите соученици. Неговите првични вештини за учење беа на многу ниско ниво на учење. Ученикот цело време молчи на час, не зборува, а кога ќе го прашаш нешто, само те гледа без да каже збор. Поточно, тој нема енергија, нема емпатија и има посебен израз на лицето кој не покажува радост, лугина, ништо. Ученикот од самиот почеток има проблеми со читањето, разбирањето на прочитаното, разбирањето нумерички претстави и аритметички операции до двасет. Врз основа на набљудување и моите белешки во реално време, можам да кажам дека ученикот има емоционални проблеми во однесувањето кои влијаат на неговото општо однесување и академските перформанси. Од овој контекст, забележувам и дека ова е проблем што се обидувам да го решам преку тудот, со помош на стручна литература на тема специфични тешкотии во учењето, но пред се сакам да најдам решение и излез на ситуацијата.

Трудот је напишан со цел да се добијат информации и знаења со кои ќе можеме професионално да му помогнаме на ученикот со проблемите кои веројатно се забележани веќе во прво одделение. Насловот на труд е многу убедлив, бидејќи навистина сакаме да покажеме како ги користиме инструментите со кои ќе ги препознаам карактеристиките на однесувањето на учениците со специфични тешкотии во учењето и на тој начин ќе го најдам вистинското професионално решение за да можам да му помогнам на ученикот со проблемите што ги забележав преку набљудување. Досегашното искуство во образованието ми покажа дека многу ученици, особено во трето одделение или осумгодишните деца имаат и проблеми во однесувањето и проблеми со учењето. Некои ученици се всушност исклучени од системот, не сакаат да учествуваат и да се вклучат во училишната клима како останатите нивни врстници. Од овој контекст произлегуваат и прашањата, имено, ако ученикот не е мотивиран на училиште, и покрај сета наставничка и советодавна помош од советувањето на училиштето, како да мотивираме такво дете, што треба да му се понуди, дали можеме да добиеме информации за неговата поширока и потесна семејна средина, каков е неговиот биоритам и какво образование му нудат неговите старатели. Одговорот на сите овие прашања ќе го бараме во стручната литература и на тој начин ќе се обидеме да го решиме проблемот. Ако не можеме да го решиме проблемот, барем ќе бидеме запознаени со целата тема и во текот на учебната година ќе се обидеме да му пристапиме и да ги приспособиме неговите потреби. Во теоретскиот дел, со помош на стручна литература, се обидуваме да ги најдеме и дефинираме основните поими и со тоа да го продлабочиме проблемот што се случува со одреден студент. Со помош на теоретски појдовни точки ќе се обидеме да го продлабочиме проблемот и на тој начин да најдеме решенија. Ќе опишеме конкретни проблеми, ќе ги запознаеме децата со такви проблеми во современото општество и ќе ги препознаеме и дијагностицираме конкретните проблеми што се појавиле. Во емпирискиот дел јасно ќе презентирам два прашалници со кои ќе ја анализирам студијата на случај. Во овој дел ќе ги објаснам и целите, методите и толкувањето на податоците пошироко. Во третиот дел, со помош на рефлексија, ќе ги прикажаме анализирани податоци и рефлексија, како и заклучоци.

1. ТЕОРЕТСКИ ДЕЛ

1.1 Основна дефиниција, застапеност на деца со дефицити во одделни области на учење и емоционално-бихејвиорални проблеми

Според Kavkler (2011) во книгата Ученици со пречки во учењето, според Програмата за деца и млади 2006-2016 година на Република Словенија (2006), сите ученици мора да имаат исти можности за воспитување и образование за да го подобрат својот образовен статус и имаат подобра вклученост во современото општество (Kořak Babuder, 2011). Ниското образование денес има многу негативни импликации отколку пред десет години. Поради овој контекст и транзицијата на економијата, на многу поединци исто така им е многу тешко да се вработат или воопшто не можат да добијат работа. Истражувањата, исто така, покажуваат дека има

многу луѓе кои се изложени на ризик поради недостаток на образование, бидејќи не можат да влезат во светот на работата без образование (Магајна, 2008).

Kavkler и Магајна (2008) наведуваат дека во денешно време децата со посебни потреби опфаќаат 20 до 25% од популацијата на сите ученици. Тие зборуваат и за фактот дека кај децата со посебни потреби мора да се шират по континуум од благи до многу изразени потреби (Магајна, 2008).

Магајна (2008) наведува дека според училишното законодавство, меѓу учениците со посебни потреби спаѓаат и ученици со потешкотии во учењето. Преземено од Магајна (2008) „во Законот за основно училиште, 1996, 2007 година, член 11, деца со посебни потреби се деца со интелектуална попреченост, слепи и оштетен вид, глуви и наглуви, деца со нарушувања на говорот, деца со телесно попреченост, долгорочни болни деца, деца со дефицит во одделни области на учење и деца со емоционални и бихејвиорални нарушувања на кои им е потребно адаптирано спроведување на едукативни програми со дополнителна стручна помош или адаптирани образовни програми или специјална програма за образование и обука, како и ученици со учење тешкотии и особено надарените ученици“ (Магајна, 2008).

Врз основа на ова, во Концептот за работа, тешкотиите во учењето во основното училиште се класифицираат во три основни типови на тешкотиите во учењето. Овие основни видови тешкотии во учењето, исто така, покажуваат дека прашањата што се појавуваат од областа на неуспехот на учениците и во училиштето и во пошироката средина се дискутирани во педагошката, психолошката, социолошката и психијатриската литература (Магајна, 2008). Сите аспекти на теоријата се меѓусебно поврзани, но современите пристапи во оваа област се фокусираат повеќе на интерактивната природа на процесите на учење и настава и на неусогласените карактеристики на учениците (Магајна, 2008).

Од овој контекст, разбираме дека тешкотиите во учењето се поделени во три основни типа, имено (Магајна, 2008):

1. се појавуваат потешкотии во учењето и се поврзани со околината на ученикот,
2. потешкотиите во учењето се комбинација од сите фактори помеѓу поединецот и околината и
3. се јавуваат потешкотии во учењето или се јавуваат кај поединец.

Со цел поефективно да се идентификува, планира и организира помош за ученик со потешкотии во учењето, тешкотиите во учењето исто така се делат на општи и конкретни проблеми (Магајна, 2008).

Според Магајна, 2008 година, општите проблеми се карактеристични за учениците кои имаат значително поголеми проблеми од нивните врстници во стекнувањето одредени знаења по некои предмети, како и вештините по други предмети (Магајна, 2008). Овие проблеми можат да бидат резултат на внатрешни и надворешни фактори, како што се: нарушување на дефицитот на внимание и хиперактивност, потпросечни и гранични интелектуални способности, пречки во социјално-емоционалната адаптација, недостаток на мотивација, слабо развиени вештини за саморегулација, странски јазик, социо-културни разлики и социо-економски хендикепи (Магајна, 2008). Специфичните потешкотии во учењето вклучуваат хетерогени групи на недостатоци кои се појавуваат во областите на внимание, меморирање, размислување, координација, комуникација, читање, пишување, правопис, пресметување, социјална компетентност и емоционално созревање (Магајна, 2008).

1.2. Специфични пречки во учењето: препознавање, третман и дијагноза

Овие потешкотии во учењето влијаат на поединецот главно во неговата обработка, толкување на согледаните информации и интегрирање на овие информации, што го попречува ученикот во областа на пишувањето, читањето или пресметувањето (Магајна, 2008). Покрај тоа, тие се од внатрешна природа и не се резултат на визуелни, аудитивни или моторни оштетувања, нарушувања во менталниот развој, емоционални нарушувања и исто така несоодветни фактори, и покрај тоа што тие сè уште можат да се појават со нив (Магајна, 2008). Ги делиме во две главни групи, имено (Магајна, 2008):

- специфични дефицити на ниво на аудитивно-визуелни процеси,

- специфични дефицити на ниво на визуелно-моторни процеси.

Според Ysseldyke и Algozzine (2006), карактеристиките на учениците со тешкотии во учењето може да се поделат во пет области, имено:

- когнитивна област,
- училишна област,
- физичка област,
- област на однесување и
- поле за комуникација.

Magajna (2011) го дефинира децата со потешкотии во учењето како „учениците со специфични потешкотии во учењето или нарушувања во учењето од специфична природа се многу разновидна група студенти кои, поради познати и непознати нарушувања или разлики во функционирањето на централниот нервен систем, и покрај просечните или надпросечни интелектуални способности, имаат значителни потешкотии во читањето, пишувањето, правописот и аритметиката. Има и доцнења во развојот и дефицит во вниманието, меморијата, размислувањето, координацијата, комуникацијата, социјалните вештини и емоционалното созревање.

Magajna (2011) вели дека наставниците и професионалците во образованието се соочуваат со различни проблеми на неуспех во учењето и дека овие проблеми бараат одвојување помеѓу специфичните проблеми во учењето и општите проблеми во учењето. Исто така, родители и поединци и покрај напорите што ги вложуваат во нивното подобрување, тие сакаат да знаат зошто ваквите проблеми постојано се повторуваат и кои се пречките. Со оваа цел, тие самоиницијативно бараат експерти во оваа област (Magajna, 2011).

Magajna (2011) наведува три традиционални модели на идентификација на специфични потешкотии во учењето и тие се:

- модел на неусогласеност помеѓу способностите и достигнувањата,
- модел на ниски достигнувања и
- модел на интра-индивидуални разлики.

Според Scruggs и Mastropieri (2003) во Magajna (2011), современиот процес на идентификување на конкретни проблеми мора да исполнува одредени критериуми, па затоа велат дека за да се најде соодветен метод за идентификација, мора да одговориме на прашањата што ги наведува во книга (Magajna, 2011). „Новите модели се повеќе фокусирани на усовршување на идентификување на меѓуиндивидуални разлики и специфични дефицити, решавање на проблеми и утврдување на ефективността на соодветната настава и интервенции и обиди да се интегрираат различни пристапи“ (Magajna, 2011). Поновите модели на идентификација, како што се модел на одговор на третман, интегриран или хибриден модел, хиерархиски метод на пет нивоа за идентификување специфични тешкотии во учењето и пристап на третиот метод според Magajna и др., 2008, Magajna, 2009 во Magajna (2011) не ги задоволуваат и не одговараат на критериумите за идентификација.

Учениците со специфични потешкотии во учењето имаат посебни потреби во четири области а тоа се: организација, моторни вештини, социјална интеграција и посебни образовни потреби (Luis, Dorlag, 1986, Kavkler, 2008).

2. ЕМПИРИСКИ ДЕЛ

2.1. Дефиниција на проблемот

Со зголемувањето на бројот на ученици со проблеми во учењето и однесувањето во образованието, се трудиме ваквите проблеми да ги анализираме, идентификуваме и дијагностицираме најдобро што можеме врз основа на нашите професионални способности и на крајот да најдеме решение кое ќе му помогне на ученикот со одредена дефицит или проблеми. Од резултатите од истражувањето, кои се прикажани во теоретскиот дел, јасно е дека вакви и слични проблеми се појавуваат најпрво во градинката, а потоа и во училиштето. Според Концептот за работа, наставниците се првите и многу важни членови кои ги анализираат учениците, ги набљудуваат, го бележат и опишуваат нивниот напредок, проблемите, силните области и други важни работи за психо-социјалниот развој.

Во мојот случај, јас ги анализирам и опишувам проблемите што ги има ученикот и во емотивната и во бихејвиоралната област и во областа на учењето. Ученикот кој е пример во вој труд има проблеми со моторни вештини, со читање, со графомоторни вештини, со разбирање нумерички претстави до 100 и проблем со пресметковни операции и до 20 и до 100. Според наставната програма за III. одделение основно училиште ученикот треба да постигне некои од минималните и некои од следните основни цели: » Сумирани според наставната програма за основно училиште, ученикот броеви, чита, пишува и споредува природни броеви до 100 и до 1000, собира и одзема во множество од природни броеви до 100 и до 1000, го наоѓа членот што недостасува во пресметките за собирање и одземање во множеството природни броеви до 20, ученикот течно чита и го разбира текстот а ученикот пишува читливо и користи правилна техника на пишување«. Во мојот случај, ученикот не ги постигнува овие цели, особено има проблеми во емотивната и бихејвиоралната област, бидејќи секогаш е тивок на часот, не учествува на часот, и покрај дополнителната мотивација од моја страна. Ученикот станува жив за време на слободната игра и има проблеми со однесувањето, бидејќи користи навредливи зборови, се однесува агресивно кон соучениците, но секогаш е тивок кон возрасните или не зборувај.

За анализа ги користиме два прашалници од теоретскиот дел, словенечкиот дел од авторот Skalar и странскиот автор Hannell. Со употребата на овие два прашалника сакаме да ги анализираме и пронајдеме карактеристиките на однесувањето и специфичните проблеми во учењето кај ученикот.

2.2. Цел и цели прашања за истражување

Целта на трудот е да се користи теоријата за да се најде решение во денешната пракса. Преку професионално истражување и употреба на два прашалници се обидовме да откријеме, да се осврнеме и да најдеме решение за прашањата од истражувањето.

Истражувачките прашања на кои ќе се обидам да одговорам се:

1. Кои се карактеристиките на однесувањето на ученикот со специфични потешкотии во учењето според d-г Sklar?
2. Какви проблеми има ученикот според списокот за специфични проблеми по прашалникот на Hanell?

Целта на самото истражување е веќе видлива во воведниот дел, бидејќи со помош на литература и стручни истражувања сакам да научиме повеќе за ваквите проблеми, за анализата, подготовката, третманот и дијагностицирањето на овој проблем, со цел да се способни да му помогнат на ученикот да се подобри или во целост да се разреши целиот проблем.

2.3. Методологија

2.3.1 Истражувачки методи

Во трудот користевме квалитативно истражување. За истражувањето го користевме методот на истражување на студија на случај, која беше спроведена врз основа на методот на набљудување и анализа на однесувањето на ученик од основното училиште „Хинка Смрекарја“ во Љубљана, кој посетува трето одделение, со помош од два прашалници. Автори на двата прашалници кои ги користев во трудот се d-г Skalar и Glinis Hanell. Со двата прашалници се обидовме да ги потврдиме моите теории за набљудување и на тој начин да ги зголемиме теоретските согласувања кои воедно го потврдуваат најлесниот начин, како да се постапува со ученикот и на тој начин како да му помогнеме да ги зајакне своите силни области и да ги подобри слабите области.

2.3.2 Студија на случај: Запознавање, користење и презентирање на карактеристиките на однесувањето на ученикот со специфични потешкотии во учењето во основното училиште „Хинко Смрекар“ во Љубљана, Р. Словенија

Ученикот има осум години и посетува трето одделение во основно училиште. Тој доаѓа од Босна и живее со двајцата родители. Во семејството има и помало дете кое оди во градинка. Татко му е вработен, мајка му е невработена. Ученикот речиси секој ден има пет часа часови.

Во среда редовно посетува дополнителна настава каде решаваме и неодојни и неодојни работи, но еден час не е доволен за да му помогне на детето во поголема мера, бидејќи тројца негови соученици посетуваат дополнителна настава. Така, во овие 45 минути треба да се посветам на сите четворица студенти. Затоа често им нудам на учениците дополнителни часови за најтните проблеми. Ученикот има и индивидуална стручна помош во понеделник и вторник од училишното советување бидејќи и тие ги решаваат ваквите проблеми. Освен тешкотии во учењето, ученикот има и проблеми во однесувањето. Ученикот е многу повлечен за време на утринската работа, одбива да учествува на часовите, секогаш е последен во училишната работа. Многу пати ученикот гледа во една точка и сонува. Секогаш е под моја контрола, бидејќи многу често го мотивирам, охрабрувам и му помагам на часовите. Ученикот има значителни потешкотии во пишувањето, аритметиката и читањето. Неговиот ракопис е читлив, но пишувањето на буквите е неправилно и му создава дополнителни проблеми на ученикот, забавувајќи ја неговата училишна работа. Во математиката проблемите се уште поизразени. Ученикот има проблеми со разбирање на нумерички претстави до 100 и со пресметковни операции. Ученикот е немирен за време на наставата, бара повеќе внимание. За време на слободната игра и во делот за продолжен престој ученикот оживува и го менува своето однесување. Тој ги навредува своите соученици и често се однесува тајно насилнички. Моторно е многу слаб и вкочанет. Тој има посебно одење и трчање. Изгледа мрзеливо и немотивирано за работа. Ученикот има многу ниска концентрација.

Покрај сите споменати проблеми, изненаден сум и од неговите цртежи. При цртање користи само темни бои (темно сина, темно зелена, црна) и црта разни несоодветни ликови (транскриптот го давам на разни цртани), кои понекогаш ме плашат и ми даваат „пилешка кожа“. Како што кажав, ученикот потекнува од Босна и неговиот словенечки е добар, бидејќи од раѓање посетувал словенечка градинка и основно училиште, но има проблеми со артикулацијата на некои гласови (шумачи, звучници). При препишување испушта букви и цели зборови, понекогаш дури и цели реченици.

Неговите родители се многу љубезни и неколку пати доаѓаат на часовите за разговор на моја покана. Со нивна соработка се трудиме да ги решиме и проблемите во однесувањето и учењето, но проблемите понекогаш е доста тешко да се решат заедно. На крајот, им дадов совет на родителите да го извадат ученикот од продолжен престој и да се организираат така што ќе му помогнат во учењето, често да го фалат, да читаат заедно, да пишуваат и слични работи. Последен пат ги научив моите родители како правилно да пишуваат букви и како да бројат.

Немав доволно информации да ги идентификувам силните страни на детето.

2.3.3 Процес на збирање на податоци

Собирањето податоци траеше цела учебна година, бидејќи го набљудував ученикот кога станав негов класен раководител. Го анализирав ученикот користејќи го методот на набљудување пишував забелешки за сите негови успеси и падови, ги барав неговите силни страни и се обидов да ги решам неговите слаби области. Се обидов да ги подобрам неговите проблеми со учењето и однесувањето со помош на разни дидактички помагала, посебни адаптации на часовите, дискусии и совети со училишното советување и соработка со неговите родители.

Уште од самиот почеток забележав некои специфични проблеми кај ученикот и тоа:

- графомоторни проблеми,
- моторни проблеми,
- проблеми со читањето,
- проблеми со математика,
- проблеми во однесувањето поради

Сите податоци ги предадов и на нашето училишно советување кое сега е во фаза на анализа и справување со ученикот.

Користев два прашалници за прибирање податоци и нивно зајакнување со теоретски податоци за студентот, како и за потврдување на личните записи за набљудување на студентот.

(Користејќи го методот на набљудување, исто така одговарав и анализирав проблеми на ученикот со помош на два прашалници.)

2.3.4 Анализа на податоци

Како што веќе напоменав, користев два прашалници за анализа на сите податоци, преку кои сакам да го најдам проблемот и професионално да го анализирам.

Со првиот прашалник „Специфични потешкотии во учењето, Список за проверка“ (Hanell) оценивме:

- подпросечна продуктивност,
- проблеми со меморијата,
- говорни, фонолошки и јазични проблеми,
- проблеми со комбинирање на говорен и пишан јазик,
- визуелни моторни проблеми,
- проблеми со концентрацијата,
- социјални и емоционални проблеми и
- семејна историја.

Со помош на другиот прашалник се обидовме да ги потврдиме карактеристиките на однесувањето на ученикот со специфични потешкотии во учењето, и тоа (dr. Skalar):

- меморирање, меморирање, концентрација,
- моторни вештини,
- визуелна перцепција и парсирање, визуелно-моторна координација,
- перцепција на аудитивни податоци,
- перцепција на времето,
- вербално изразување,
- мислење,
- просторно-позициона ориентација,
- социјална зрелост, емоционална зрелост,
- замор,
- добри и лоши денови и
- немир, просторна нестабилност.

2.3.5 Резултати и толкување

Анализирајќи го ученикот со помош на чек листа на конкретни проблеми според странскиот автор Hanell, анализирав:

- Подпросечна продуктивност, која кај ученикот се јавува во повремена, блага форма.
- Истражувањата за специфични потешкотии во учењето со меморија покажуваат дека проблемите на ученикот се јавуваат помеѓу умерени форми и редовно, силно изразени.
- Специфични потешкотии во учењето во говорот, фонолошките и јазичните области на ученикот одвреме-навреме се јавуваат во блага форма.
- Специфични потешкотии во учењето со комбинирање на говорниот и пишаниот јазик умерено се изразува кај ученикот.
- Визуелно моторните специфични потешкотии во учењето покажуваат различност кај ученикот и се појавуваат од повремено до силно изразени.
- Специфични потешкотии во учењето со концентрација варираат од повремени до силно изразени.

Од податоците заклучуваме дека, според контролната листа, конкретните проблеми се движат од повремени до силно изразени. Значи, според овој прашалник, ученикот има најизразени проблеми со меморијата, проблеми со концентрацијата и проблеми со комбинирање на говорен и пишан јазик, како и проблеми со фината и груба моторика.

Резултатите од тестирањето на карактеристиките на однесувањето на учениците со специфични потешкотии во учењето ги покажаа следните резултати:

- Ученикот има изразени специфични потешкотии во учењето со меморирањето и концентрацијата.
  - Моторните вештини според овој прашалник се силно изразени.
  - Студентот има силен специфични потешкотии во учењето со визуелна перцепција и анализа и визуелно-моторна координација.
  - Специфични потешкотии во учењето со перцепцијата на аудитивни податоци и перцепцијата на времето се донекаде умерено изразени кај ученикот.
  - Ученикот има силно изразено специфични потешкотии во учењето со вербално изразување, размислување и просторно-позициона ориентација, како и добри и лоши денови.
  - Кај ученикот се јавуваат помали специфични потешкотии во учењето со социјална зрелост, емоционална зрелост, замор и немир, како и просторна непостојаност.
- Затоа, па анализата и имплементацијата на прашалникот, разбираме дека ученикот има најизразени специфични проблеми во учењето од областа на меморирање, концентрација, моторни вештини, визуелна перцепција и анализа, како и визуелно-моторна координација и проблеми со вербална изразување, со размислување и просторно-позициона ориентација, и добри и лоши денови.
- Но, што е со комбинирањето на наодите од двете алатки - што потврдуваат двете алатки, каде евентуално се разликуваат податоците?

3. ЗАКЛУЧОК СО РЕФЛЕКСИЈА

Го анализирав ученикот од почетокот на учебната година. Веќе во првата недела, кога ги запознав учениците и (за прв пат) ги забележав моите први набљудувања за учениците, со методот на набљудување сфатив дека ученикот има проблеми во неколку конкретни области. Претходните изјави на претходните наставници покажаа дека ученикот немал општи или конкретни проблеми со учењето.

Како што веќе напишав, моите досегашни набљудувања за ученикот покажуваат дека ученикот има проблеми со пишување, читање, пресметување, проблеми со концентрацијата и однесувањето, ученикот има проблеми со усно и писмено изразување.

Од заедничките карактеристики кои се манифестираат со доцнење во раниот развој и изразени проблеми во која било област, како што се внимание, меморирање, размислување, координација, комуникација, можеме да заклучиме дека според чекниот лист на г-ѓа Ханел и според прашалникот на карактеристики на однесувањето на учениците со специфични потешкотии во учењето ученикот има специфични проблеми во сите наведени области.

Исто така, заклучуваме дека невролошките и невропсихолошките причини на ученикот се силно изразени, бидејќи тие влијаат на перцепцијата на информациите и на автоматизацијата на училишните вештини, како што се читање, пишување, пресметување итн.

Заклучуваме дека постои сличен тоталитет на сите конкретни проблеми на ученикот помеѓу двата прашалници. И двете истражувања покажуваат подеднакво исти податоци и тоа: од областа на меморијата, размислувањето, концентрацијата, координацијата и комуникацијата.

Од сето ова, морам да кажам дека во училиштето моментално сме на третата точка на утврдување на потешкотиите во учењето на ученикот според моделот на пет нивоа и дека ученикот е во процес на тестирање од страна на советувањето на училиштето.

Заклучувам дека соработката со родителите, училишното советување и надворешните експерти во областа на идентификување конкретни проблеми кај ученикот помогна да се подобрат и проблемите во учењето и во однесувањето.

Моите наоди укажуваат и на фактот дека со вакви и слични ученици треба да се постапи, стравот е да им се даде место каде што ќе можат да ги покажат и покажат своите силни области. На ученикот мора да му се помогне на различни начини, и психолошки, физички и социјално. Околината од која потекнуваат родителите на овој ученик е социјално затворена, па затоа од почеток се трудев да можам да се зближам со неговите родители, да ја добијам нивната доверба, за и тие да ми веруваат ако се случуваат слични работи дома. Заклучувам дека успеав во тоа, бидејќи моите родители секогаш одговараат на мојата покана и

ги слушаат моите совети. На претходната врска со родителите помогна концептот за работа со ученикот, имено: го седнав ученикот до академски најдобрите ученици во одделението. На ученикот му доделив учител во класот, а таа е најуспешната девојка во класот, која секогаш му помага и ја прегледува целата негова училишна работа. Ученикот ја има мојата целосна контрола и внимание, цело време под моја лупа. Секогаш го мотивирам за време на часовите, го охрабрувам, подготвувам посебни задачи за ученикот да се чувствува важен при решавањето и да покаже барем малку знаење. Кога пишувам, подготвувам кратки текстови за транскрипција и шеми на размислување за секој предмет. Од областа на математиката го поттикнувам ученикот да пресметува со стотинки и да пресметува по најдобра техника бидејќи во Босна пресметуваат на поинаков начин отколку во Словенија и вака го учат родителите дома. За мене е само поважно ученикот правилно да калкулира, техниката не ми е толку важна во оваа учебна година. За ученикот подготвив стотина квадрати со зголемени бројки. За да ја подобрам концентрацијата на ученикот, водам 15-минутен разговор за да направам резиме на целиот ден заедно. Подготвив интерактивни вежби и за конкретен ученик и за други, кои го привлекуваат нивното внимание и им помагаат да запомнат многу повеќе со помош на визуелизација. Многу читаме, пишуваме и пресметуваме. Разбирам дека ученикот има проблем во сите овие области, но јас донесов перници во училишната кои ги користиме за одмор во училишната кога учениците се чувствуваат уморни. Досега сите овие активности чекор по чекор покажуваат подобрување на проблемите на ученикот. Со ученикот работат и училишен психолог и училишен специјален педагог, кои го анализираат ученикот во лет и му помагаат во одредена област.

Заклучувам дека со заедничка соработка, координација и соодветен третман ќе му помогнеме на ученикот успешно да реши барем некои проблеми, кои во иднина нема да му прават проблеми. Како што рече Магајна во едно од нејзините истражувања, дека сè уште немаат соодветни резултати за правилно лекување, анализа, препознавање и дијагностицирање на специфичните проблеми во учењето од моја гледна точка, можам да кажам дека тие зависат и се разликуваат од секој поединец. Секој ученик е индивидуа за себе и на секој човек му треба и има свои потреби, кои може да ги задоволи и подобри најдобро што може. И покрај помошта и покрај интересот што го има ученикот или тој нема врска со училиште, може да се отвори и да се подобри во иднина. Во иднина може да успее на полето кое ќе го интересира кога ќе порасне. Ученикот ќе се најде во светот на возрасните, каде што ќе биде оставен на себе и ќе пробува различни работи кои ќе го влечат или во позитивна или во негативна насока. На овие деца секогаш мораме да им даваме простор, да им даваме можност и да не ги принудуваме на нешто во што не се добри, туку пред се да им понудиме на овие деца топлина, разбирање и почит што им е потребно. Ајде да се обидеме да го разбереме нивното психофизичко, социо-економско или кое било поле. Ние се обидуваме да го разбереме нивниот свет, каде што живеат, свет во кој се спуштаат и сонуваат и не ги интересира околината, бидејќи всушност секој од нас има некаков недостаток што не можеме сам да го решиме и не знаеме како да си помогнеме, па ни треба некој да не разбере, да ни помогне. Да им помогнеме на овие луѓе, на овие деца, да им ја дадеме љубовта и пред се сигурноста што им е потребна, затоа што е тешко да се живее на овој свет. Нивниот специфичен свет не им дозволува да сонуваат нормално, но им дозволува да се откажат од своите моќи и на тој начин да успеат. Ги разбираме нивните моќи, нивното знаење, и покрај тоа што не е толку јасно како кај нивните врстници. Нека покажат што знаат и како го изразуваат тоа знаење.

КОРИСТЕНА ЛИТЕРАТУРА

- Kavkler, M. (2008). Posebne vzgojno-izobraževalne potrebe. V M. Kavkler idr. (ur.), *Razvoj inkluzivne vzgoje in izobraževanja – izbrana poglavja pomoč šolskim timom*. Ljubljana: Zavod Republike Slovenije za šolstvo.

- Kavkler, M. (2006). *Otroci in mladostniki s specifičnimi učnimi težavami na – spodbujanje, podpiranje in učinkovita pomoč : zbornik prispevkov*. Ljubljana : Društvo Bravo – društvo za pomoč otrokom in mladostnikom s specifičnimi učnimi težavami.
- Košak Babudar, M. (2011). *UČENCI z učnimi težavami : pomoč in podpora*. Ljubljana: Pedagoška fakulteta.
- Maganja, L.(2008). *Učne težave v osnovni šoli : problemi, perspektive, priporočila*. Ljubljana: Zavod Republike Slovenije za šolstvo.
- Maganja, L. (2008). *Učne težave v osnovni šoli : koncept dela*. Ljubljana: Zavod Republike Slovenije za šolstvo.
- Maganja, L. (2011). *Učenci z učnimi težavami. Prepoznavanje in diagnostično ocenjevanje*. Ljubljana: Pedagoška fakulteta.
- Ysseldyke, J. E. in Algozzune, B. (2006). *Teacing students with learning disabilities: a practical guide for every teacher*. California: Corwin Press.